

PATRIMONI i CONSERVACIÓ

INICI

Les **FITXES DE PATRIMONI** que us presentem, i que són la base del programa formatiu “**El teu Camí de Sant Jaume, patrimoni de tots**”, estan dissenyades per a treballar amb el vostre alumnat aspectes relacionats amb el patrimoni cultural de la ruta jacobea.

Cadascuna de les fitxes es troba ordenada en una seqüència similar a l'establerta per les etapes del Camí. Les conclusions extretes del treball de cadascuna d'elles seran obertes i susceptibles d'ésser relacionades amb aquelles elaborades per a d'altres continguts temàtics.

No són un “manual d'instruccions”, sinó que presenten una sèrie de pautes per a que els docents puguin triar el que més us convingui en funció de les característiques i interessos del grup al qual us dirigiu.

Estan estructurades de la següent manera:

→ En un primer moment, i a mode de tempesta d'idees, us plantejem una sèrie de ítems que el docent pot adaptar a les necessitats educatives de l'aula. No es tracta de que l'alumnat doni una resposta única a cadascuna de les qüestions, sinó de que arribi, dins de la classe, a respostes globals que es debatin entre diferents grups flexibles organitzats pel professor.

→ Després de la posada en comú de les respostes a les qüestions plantejades, dins de l'apartat **PROPOSEM** el professor trobarà una sèrie d'activitats realitzables dins i fora de l'aula que completen els coneixements adquirits.

El plantejament, tant d'ítems com d'activitats, respon als principis d'interdisciplinarietat i aprenentatge col·lectiu. Es podran seqüenciar dins de les programacions de l'aula, construint així una jornada final de treball en aquelles unitats didàctiques en les quals es faci referència als continguts teòrics que expliquen el Camí de Sant Jaume dins de les diferents matèries del currículum.

L'objectiu final del treball amb els materials que us presentem aquí serà l'elaboració d'un treball de creació artística sobre el Camí de Sant Jaume.

Bon Camí

A les fitxes anteriors hem plantejat diverses idees relacionades amb la importància que té el patrimoni cultural. Si una cosa és important cal protegir-la, per tant la protecció i conservació del nostre patrimoni cultural i el paper que desenvoluparà el vostre grup en aquest aspecte seran la base d'aquesta fitxa. Les generacions futures tenen aquesta responsabilitat, però per a això han de saber què passaria si es perd i quins perills corre el patrimoni.

ETAPA 12

Patrimoni i conservació

RISCOS PER AL PATRIMONI CULTURAL immaterial

Per iniciar aquest tema recordarem totes aquelles manifestacions del patrimoni cultural que el vostre grup va incloure a l'esquema de la proposta I de l'etapa 6, amb exemples que inclouen cada tipus de patrimoni proper a la vostra localitat i assenyalaven la seva tipologia.

Podrien recordar-les totes sense haver de buscar-les?

Les **Administracions Públiques** tenen l'encàrrec de protegir tots aquests exemples de patrimoni i la **Llei del Patrimoni Històric Espanyol** i les de les Comunitats Autònomes constitueixen el seu marc legal. Però per moltes lleis i mitjans dels quals es disposi, mai no es podrà preservar res si la societat més propera no ho cuida. La llei estableix el marc jurídic però, realment, ocupar-nos de la seva protecció és una tasca que és responsabilitat de tots.

Però perquè algú es comprometi a protegir una cosa, prèviament necessita **sentir-la com a seva i entendre què es perd** amb la seva desaparició. Anem a explicar-ho al grup.

Per desenvolupar aquesta idea, plantegeu la següent qüestió perquè reflexionin en equips:

Que cada equip agafi un exemple de l'esquema de manifestacions del patrimoni cultural relacionat amb els punts que fan referència a monuments, museus o espais naturals propers. ("Fitxa patrimoni cultural")

Segur que el vostre alumnat ha estat testimoni alguna vegada d'atacs contra el patrimoni cultural: pintades, agressions, actes incívics, mostres d'amor desafortunades (cadenats als ponts), etc.

En recorden algun altre?

Han col·laborat per protegir aquest patrimoni cultural?

Potser és una qüestió sobre la que mai s'han parat a pensar o potser duen a terme de forma habitual treballs de protecció del patrimoni, potser fins i tot de manera inconscient o rutinària.

Després d'una posada en comú en petits grups demaneu-los que exposin les seves respostes i comprovin si han coincidit en algun punt amb la resta dels grups o si hi ha respostes que ells/es puguin incorporar de manera senzilla al seu dia a dia per a protegir el patrimoni cultural.

Què passaria si un monument, museu o espai natural desaparegués perquè no hem anat amb compte? Què perden? Com es sentirien? Per què?

Ara anem a triar un altre tipus de patrimoni més quotidià per l'alumnat que també hagin destacat a l'esquema. Preneu aspectes que vegeu propers al vostre grup, allò que sigui realment afí als/les joves. **Ningú no coneix els seus gustos i preferències com vosaltres.**

Per la nostra part, us plantejem com exemples elements de **patrimoni immaterial**, els quals s'equiparen millor amb la pròpia identitat d'un poble. Que imaginin que a partir de demà mateix no poguessin parlar en la seva **llengua materna**, gaudir de la seva **gastronomia tradicional**, practicar els **esports o aficions** propis de la seva regió o assistir a les seves **festes populars**.

**Què passaria si un dia aquest patrimoni desaparegués perquè no l'hem cuidat?
Què perden? Com es sentirien? Per què?**

Les respostes, són semblants a les que van donar a la pregunta anterior relacionada amb monuments, museus o espais naturals?

Quins són alguns dels perills que corre aquest patrimoni immaterial?

Pot resultar sorprenent, però aquest patrimoni que hem assenyalat pot estar en risc avui dia. Encara que segueixin parlant la seva llengua materna, gaudint de la seva gastronomia tradicional, practicant els esports o aficions propis de la seva regió o assistint a les seves festes populars, segur que han incorporat elements externs que poden suposar un perill si no es coneixen.

La riquesa de la llengua es veu en risc per l'ús i substitució de paraules i expressions d'altres idiomes. **S'han fixat en quantes paraules realment boniques de la seva llengua es fan servir cada vegada menys? Quina importància té per a ells/es?**

La gastronomia tradicional de la seva regió, amb la que pot ser que hagin crescut a les seves llars,

s'oblida i en ocasions es substitueix per un tipus de menjar més ràpid de consumir.

Quina importància té per a ells/es?

Els jocs o esports tradicionals del seu entorn es deixen de banda a favor d'aquells més multitudinaris. **Quina importància té per a ells/es?**

A les festes populars, les tradicions, música o balls han canviat i de vegades no estan tan arrelats com en altres èpoques.

Quina importància té per a ells/es?

Per saber-ne més, en alguns casos només cal que preguntin als seus familiars i descobreixin com s'expressaven, menjaven, jugaven o es divertien en una altra època. **És igual que ara?**

Que hi hagi canvis a cada generació no ha de suposar res negatiu, doncs una de les característiques pròpies del patrimoni immaterial és que està viu i sotmès a transformacions. Però deixar de banda tot aquest patrimoni que hem comentat amb anterioritat per desconeixement ens fa perdre la nostra memòria.

(Descobreix més a la "Fitxa patrimoni i memòria")

En els casos exposats, alguns canvis venen donats pel món globalitzat en el que vivim. No pretenem atacar tot el que ve de fora i convertir els/les nostres joves en uns extravagants en una societat sovint molt estandarditzada, però sí és important que tinguin un cert criteri a l'hora de distingir entre beneficis i perjudicis en aquest procés global.

Aquest fenomen global aporta molts avantatges però, pel que fa al nostre patrimoni cultural, correm el risc de la homogeneïtzació.

**Quins beneficis i perjudicis observen en la homogeneïtzació de la cultura?
Què els semblaria si tots féssim el mateix a tot arreu?**

Allò que realment ens fa únics i especials respecte dels altres és el nostre patrimoni cultural: la llengua materna, la gastronomia tradicional, els esports o aficions propis de la nostra regió, etc.

Si es perd el que ens fa especials, en què ens convertim?

Recordeu que el patrimoni és riquesa i diversitat, no ha de servir per competir sobre qui és millor ni per enfrontar-se.

Quan aspectes tan intrínsecs a nosaltres es perden i finalment ens n'adonem, sentim un buit que ens pot portar a indignar-nos per no haver fer res, o per haver-ho fet, de vegades, tard. Al cap i a la fi, els trets que hem destacat del patrimoni immaterial són part de la seva identitat.

(Descobreix més a la "Fitxa patrimoni i identitat")

Pot ser que el vostre grup no es senti arrelat als elements propers del seu patrimoni immaterial que us hem exposat. En aquest cas us proposem un altre exemple. Que imaginin que no poguessin escoltar la seva música, veure les seves sèries i pel·lícules o jugar als seus videojocs preferits.

Què passaria si un dia desaparegués perquè no n'hem tingut cura? Què perden? Com es sentirien? Per què?

Aquesta relació entre el que ens agrada i el que sentim amb la seva pèrdua no és habitualment igual a la que sentim per la pèrdua de totes aquelles manifestacions del patrimoni cultural del seu esquema sobre monuments, museus o espais naturals.

Per què de vegades no passa això?

El motiu és que por ser que no sentin com a seves moltes d'aquestes manifestacions, com quelcom realment important.

El patrimoni cultural quotidià, encara que no que sàpiguen què és, és una cosa que és fàcil que vegin com pròpia i sentin que han de protegir-la, doncs ho incorporen al seu dia a dia, és la seva essència. Però no sol passar el mateix amb els monuments, museus o espais naturals.

Què podem fer per a què els/les joves el defensin i sentin el mateix per tot tipus de patrimonis?

Una cosa tan simple com aconseguir que en gaudeixin, que el coneguin, que el visquin, que participin. En definitiva, que formi part també de la seva vida per què aprenguin a valorar-lo.

Per molt que les administracions públiques posin en marxa accions en matèria de defensa i conservació del patrimoni, cal prendre consciència de la nostra responsabilitat des de diferents àmbits de la societat. Inculcar al jovent el respecte pel nostre patrimoni és una tasca que correspon a tutors i educadors. El patrimoni no és tan sols passat, és futur.

Ara us preguntem, quines opcions planteja el vostre centre educatiu perquè l'alumnat gaudeixi de TOT TIPUS DE PATRIMONI?

Proposem I: Heu gaudit aquest any d'aquest patrimoni cultural...

Ves al final de l'etapa per saber-ne més...

Tots tenim el compromís i la responsabilitat de vetllar pel patrimoni cultural. La seva protecció i salvaguarda no ha de recaure només sobre les administracions, sinó que ha de ser cosa nostra.

Com podem demanar responsabilitats a altres si no fem res per una cosa que és nostra?

Aquesta tasca s'aprèn.

Final de l'etapa, un merescut descans ...

Per acabar l'etapa us deixem un tema de debat interessant entre la necessitat de conservació i el lleure: la conservació i l'ús del bé patrimonial pot estar en ocasions renyida.

Com a exemple molt conegut val la pena destacar la Cova d'Altamira a Santillana del Mar, localitat càntabra per la qual passa el Camí de Sant Jaume.

El seu tancament al públic, a causa dels riscos

derivats de la massificació de visites, va dur a la construcció d'una rèplica. Però, perquè serveix un patrimoni que no es pot gaudir?

Però, i si el seu ús el fa desaparèixer? Per això cal posar els mitjans adients i arribar a un equilibri adequat entre les dues coses.

Hi ha algun exemple proper a vosaltres que plantegi un cas similar?

RISCOS PER AL PATRIMONI CULTURAL **material**

Poc a poc, mentre prenem consciència del treball de conservació del patrimoni, hem de confessar als/les alumnes que, de vegades, per molt esforç que hi posem en protegir-lo, alguns tipus de patrimoni cultural són molt difícils de conservar. Per la seva pròpia essència, com per exemple el material del qual estan fets, poden patir danys que acabaran arribant i que només podem mirar de posposar. Aquests danys venen donats per **factores naturals o humans**.

Amb l'esquema i els exemples de cada tipus de patrimoni que era proper a la vostra localitat creat a l'etapa 6, anem a proposar que indiquin quin tipus de perill pot deteriorar aquest patrimoni.

Us presentem alguns dels factors de deteriorament més comuns:

Factores naturals

(Per una millor comprensió és interessant que mostreu imatges dels efectes comentats)

CLIMATOLOGIA

El sol i la pluja són els principals agents atmosfèrics. Els canvis ràpids de temperatura són una de les causes de deteriorament superficial d'alguns materials. L'estrès causat per l'efecte de congelació/descongelació produeix danys a la integritat física del material.

L'acció dels contaminants atmosfèrics es tradueix en la sedimentació de partícules sobre la superfície dels materials i produeix efectes no només estètics, com ara l'ennegritament, sinó també altres de tipus químic, com l'erosió o la corrosió dels metalls.

CONTAMINACIÓ ATMOSFÈRICA

LLUM

Tant de tipus artificial com natural, és molt perjudicial si incideix de manera directa en alguns components de materials com el paper, fustes o tèxtils i, conseqüentment, en les tintes o pigments utilitzats. El calor produït també afecta de manera negativa.

La humitat produeix un deteriorament pels repetits canvis de dimensions que es produeixen a les capes superficials dels materials. A més, l'aigua facilita l'aparició d'agents com la floridura o altres microorganismes nocius.

HUMITAT

ANIMALS

La composició dels excrements dels animals com ara els coloms, mesclada amb l'aigua o la contaminació atmosfèrica, afavoreix l'aparició d'àcids que deterioren els materials petris.

Circumstàncies catastròfiques, de vegades imprevisibles, fan que el patrimoni quedi destruït de manera definitiva: incendis, fenòmens atmosfèrics extrems (tempestes, huracans, etc.), inundacions, erupcions volcàniques, etc.

RISCOS NATURALS

Factors humans

(Per una millor comprensió és interessant que mostreu imatges dels efectes comentats)

MASSIFICACIÓ TURÍSTICA

L'efecte del turisme en el patrimoni comporta beneficis econòmics, però una mala gestió és contraproduent i pot acabar per destruir-lo.

Una restauració duta a terme amb tota la bona intenció del món però sense un criteri professional adequat pot ser tan perjudicial com no restaurar un bé patrimonial, i produir de vegades més danys dels que es volien solucionar.

RESTAURACIONS

DEIXADESA I OBLIT

La manca de manteniment o d'informació poden dur a la ruïna total d'un bé patrimonial. Aquesta indiferència es pot donar tant per part d'Administracions Públiques com per part dels ciutadans/es.

Una de les agressions més comunes contra el patrimoni és duta a terme per la mà de l'home. El desenvolupament de campanyes de conscienciació és un dels mitjans idonis per evitar que això es produeixi.

VANDALISME

ROBATORI

Un delicte amb finalitat lucrativa que converteix el patrimoni cultural en un negoci il·legal que genera milions.

La destrucció del patrimoni cultural de manera intencionada, per exemple en conflictes armats, és una constant a la història de la humanitat. Destruir-lo és desmoralitzar el contrari, ja que així el desposseïm de la seva identitat.

RAONS IDEOLÒGIQUES

Els factors de risc per al patrimoni estan presents a tots els medis de comunicació, tristament, de manera continua. Anima el teu grup a buscar exemples per comentar a classe i analitzar si les raons que porten a la seva aparició coincideixen amb les nostres.

Us oferim un exemple directament relacionat amb el patrimoni cultural relacionat amb el Camí de Sant Jaume: el robatori que va tenir lloc no fa gaire del Còdex Calixtí.

És molt important destacar que una vegada s'ha produït, la pèrdua del patrimoni cultural és per sempre, doncs el patrimoni és únic i no es pot reemplaçar.

Si una part del nostre patrimoni material o immaterial es perd però en fem una còpia o portem un substitut de l'exterior (tradicions foranies), es pot considerar que és el mateix o seria més aviat com crear un espectacle per atraure turistes?

La Llista Vermella del Patrimoni és un registre en el qual s'inscriu el patrimoni que està en perill de desaparèixer, de ser destruït o alterat, degut a condicions naturals o provocades per l'ésser humà. Aquest patrimoni amenaçat s'inscriu a la llista per tal que es conegui quina és la seva situació en tot el món i es duguin a terme una sèrie de mesures d'emergència per salvar-lo. Busqueu si a la llista hi ha patrimoni proper a vosaltres:

<http://listarojapatrimonio.org/>

A nivell mundial hi ha molts altres béns en perill que podeu descobrir aquí:

<http://whc.unesco.org/en/danger/>

Proposem II: Alguns materials pateixen un desgast superior a d'altres quan se'ls...

Ves al final de l'etapa per saber-ne més...

Com heu pogut comprovar, els factors que poden afectar el patrimoni són molts, per això alguns d'aquests béns es conserven en institucions especialitzades en la seva protecció, com els museus, on es custodien sota condicions adequades per evitar el seu deteriorament. I és que des d'aquest tipus d'institucions es treballa no només en l'exhibició de les obres d'art, sinó que una part molt important de la seva feina molt sovint no està de cara al públic: ens referim als treballs de conservació i restauració.

Us heu plantejat visitar un museu però no trepitjar les seves sales d'exposicions?

Alguns d'aquests centres permeten la visita als seus tallers de restauració i magatzems. Però per la pròpia essència dels espais, no són visites que es puguin dur a terme de manera periòdica, per tant us convidem a contactar amb algun museu proper per tal que us expliquin *in situ* els seus treballs de conservació i restauració.

Si ho planifiqueu amb temps i els comuniqueu que la visita forma part d'un programa en el qual l'alumnat està treballant en un projecte de conservació del patrimoni cultural, estem segurs que estaran encantats de facilitar-vos la visita.

Una altra idea molt interessant i enriquidora seria visitar un monument que actualment estigui en procés de restauració per conèixer els treballs de conservació i la intervenció que s'hi està duent a terme. Gaudir d'aquests treballs en viu suposa un valor afegit a la visita del monument que realitzem amb el nostre grup.

A més, així realitzareu un apropament al vostre patrimoni més pròxim en el qual els/les professionals que hi treballen donaran a conèixer a l'alumnat la seva feina i aquests valoraran la tasca de conservació i restauració que duen a terme.

Per conèixer més sobre la feina de **conservació dels museus** us deixem aquest enllaç:

<https://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/museos/funciones-de-los-museos/conservacion/>

En aquesta mateixa línia de treball també està present l'**Institut del Patrimoni Cultural d'Espanya**. Es tracta d'una institució estatal que té com a finalitat la investigació, conservació i restauració dels béns que conformen el patrimoni cultural. Pots descobrir-ne més a la seva web:

<http://ipce.mecd.gob.es/presentacion.html>

Proposem III: S'han fixat si en l'actualitat s'estan duent a terme tasques de restauració...

Ves al final de l'etapa per saber-ne més...

Durant el nostre recorregut per conèixer i valorar el patrimoni cultural relacionat amb el Camí de Sant Jaume ja vam elaborar un llistat amb aquells béns que hi tenien relació (Proposta I Etapa 6). En la protecció i conservació de bona part d'aquests béns hi treballen moltes persones que cuiden i protegeixen les obres d'art i els monuments del Camí de Sant Jaume.

Però el Camí, que és un bé cultural en sí mateix, qui el conserva?

Una forma de conèixer de primera mà algunes d'aquestes persones és contactar amb les Associacions d'Amics del Camí de Sant Jaume. Part de la seva protecció i recuperació la duen a terme aquestes associacions.

Quines funcions creu l'alumnat que poden dur a terme? Pensen que la senyalització, manteniment, etc. del Camí de Sant Jaume es fa sol?

Per saber-ne més sobre la seva feina en aquest i altres sentits podeu contactar amb ells a la seva web:

<http://www.caminosantiago.org/cpperegrino/comun/federacion.asp>

Per acabar, és important destacar una última idea: la restauració d'un bé patrimonial no és màgia i de vegades no és possible. De fet, intervenir-hi és la última mesura que s'ha d'aplicar per la seva protecció. Perquè això no passi i aconseguir que els danys en els béns siguin menors, des de les institucions que conserven el patrimoni es treballa amb una idea: la conservació preventiva.

La conservació preventiva és una intervenció contínua i integral que afecta tots els béns culturals en conjunt. El seu camp d'actuació implica tant les condicions ambientals (temperatura, humitat relativa i contaminació), intensitat i qualitat lluminosa, control orgànic de plagues, com les d'exposició, emmagatzematge, manteniment (neteja, revisions periòdiques) o manipulació de les peces.

Les precaucions que es prenen en matèria de conservació preventiva van encaminades a evitar o reduir les causes dels possibles danys, per tal d'evitar futures intervencions sobre els béns.

En aquest camp l'alumnat és expert i potser no ho sap. Com protegeixen el seu telèfon mòbil perquè no pateixi danys?

Acabada aquesta etapa, us presentem un treball que engloba bona part del que us hem mostrar fins aquest moment sobre la conservació del patrimoni.

Proposem IV: Les mesures per protegir un bé patrimonial poden néixer a la nostra pròpia aula...

Ves al final de l'etapa per saber-ne més...

PROPOSEM

Les propostes que presentem a continuació són activitats de motivació orientades a complementar les competències i els continguts del currículum d'Educació Secundària Obligatòria, dins de l'objectiu que es fixa el programa formatiu "**El teu Camí de Sant Jaume, patrimoni de tots**". En aquesta fitxa incloem propostes per a:

**EDUCACIÓ
FÍSICA**

QUÍMICA

LLENGUA

Proposta I: Activitat físico-esportiva

Heu gaudit aquest any d'aquest patrimoni cultural... que l'alumnat va destacar en el seu esquema?

Museus, monuments, espais naturals, conjunts arqueològics, etc., són un potent recurs didàctic dins les aules i poden proporcionar un moment d'esbarjo a l'alumnat durant la seva visita.

Si encara no teniu planificada cap sortida i habitualment és el professorat qui les decideix en el vostre centre educatiu, per aquest any us proposem que siguin ells/es mateixos/es els qui plantegin el destí. Amb una adequada organització dels recursos (econòmics, administratius, etc.), amb realisme i explicant els motius que els han portat a la proposta, pot ser que us sorprenguin.

A més, si ja heu començat a treballar el tema del Camí de Sant Jaume dins d'aquest programa formatiu, pot ser que el mateix Camí sigui una de les opcions escollides per l'alumnat. Us heu plantejat com a recurs didàctic una excursió en grup per aprofitar el tram del Camí de Sant Jaume que tingueu més a prop? Heu gaudit d'ell per començar a sentir-lo? Aquest entorn us ofereix la possibilitat de fer activitats físico-esportives.

Realitzar el Camí de Sant Jaume pot ser dur si no estem prou preparats. Treballem en comú sobre aquells aspectes dels quals penseu que cal tenir cura.

Forma física

No cal ser un atleta professional, però és adequat anar preparant-se unes setmanes abans amb una mica d'exercici. Podeu tractar les peculiaritats que han de reunir les activitats físiques amb un plantejament saludable i els beneficis que aporten a la salut individual i col·lectiva.

Material esportiu

Les sandàlies i els banyadors poden ser bones opcions per a fer servir en determinats moments de la ruta, però no per anar caminant, recordeu-ho.

Equip

No tot és caminar, així que heu de tenir en compte quins altres elements seran necessaris per fer més còmode el Camí, doncs hi ha objectes imprescindibles: sacs de dormir si hi ha aneu diversos dies, efectes per a la higiene personal, una petita farmaciola; etc. Feu servir el sentit comú i recordeu que tot el que fiqueu a la motxilla té el seu pes.

Proveïment

Debateu les necessitats alimentàries i d'hidratació per a la realització del Camí. És també una bona oportunitat per analitzar de forma crítica les actituds i els estils de vida relacionats amb el tractament del cos, les activitats d'oci, l'activitat física i l'esport en el context actual.

Proposta II: Els materials

Alguns materials pateixen un desgast superior a d'altres quan se'ls... exposa a factors externs.

Segur que el grup pot donar molts exemples de la seva vida quotidiana de com es deterioren els materials amb el pas del temps. L'ús pot ser un dels factors més comuns per a ells.

Els seus objectes electrònics, estan igual que quan els van comprar? Les seves peces de roba? Què ha passat? Quines mesures prenen per protegir els seus objectes de valor? (Un cop més us convidem a buscar l'exemple que trobeu més adequat per al vostre grup)

Un altre exemple molt clar el trobem a la seva roba. Amb l'ús i els rentats constants o amb una exposició continuada al sol comprovem com es van desgastant els teixits i els colors.

Us proposem dur a terme un experiment a l'aula laboratori de química perquè l'alumnat comprovi com els factors externs afecten els béns patrimonials. Per això podeu agafar materials que siguin un suport habitual d'obres d'art: paper, pedra, tela, fusta, metall, etc. Una vegada presentada la proposta passem a aplicar sobre el material escollit un agent extern natural que el dugui a un procés de deteriorament. Podeu plantejar una taula comparativa perquè els resulti més senzill acabar els resultats:

MATERIAL
PAPER; PEDRA; TELA; METALL; FUSTA.
AGENT EXTERN
HUMITAT; AGENTS QUÍMICS; LLUM; AIGUA..
TIPUS D'OBRA D'ART
DOCUMENT GRÀFIC, ESCULTURA, PINTURA, ...
TIPUS DE DETERIORAMENT
FLORIDURA, DESGAST/EROSIÓ, CORROSIÓ, CALOR.
SOLUCIÓ POSSIBLE
EVITAR PRESSIÓ DE CONTACTE; PROTEGIR DE LA LLUM, DE LA HUMITAT, DEL CALOR;

Una vegada comprovat el deteriorament plantegeu a l'alumnat qüestions com ara:

Què ha passat?

Des d'un punt de vista físico-químic, quin procés s'ha produït?

Hi ha alguna manera de solucionar-ho?

Què es pot fer des de les Administracions Públiques per evitar que tingui lloc aquest procés perjudicial per al bé?

Què poden fer ells/es?

Com a complement a això també podeu treballar els factors de deteriorament humà en aquests mateixos materials i concloure amb un debat sobre si poden fer alguna cosa per evitar-los.

Per acabar podrien proposar una sèrie de mesures de conservació al seu abast per aplicar al bé escollit de la proposta III.

Proposta III: Activitat exterior

S'han fixat si en l'actualitat s'estan duent a terme tasques de restauració... en algun element del patrimoni cultural de la seva localitat?

Un treball de camp interessant seria que el mateix grup s'informés dels treballs de restauració propers a ells/es que es puguin estar duent a terme en aquest moment. Després de triar un bé cultural, de manera prèvia es documentaran, investigaran, buscaran informació sobre quins danys ha sofert amb els pas del temps aquest bé cultural, si s'ha restaurat o reconstruït en alguna ocasió, quines amenaces poden afectar-lo habitualment, quines mesures o accions s'estan duent a terme o es poden posar en marxa per protegir-lo, etc.

També és interessant que coneguin la història del bé i la seva relació amb la història de la localitat.

Per donar un enfocament diferent i ampliar encara més els seus coneixements, us plantejem que en aquesta ocasió l'interès del treball de camp es centri també en els/les professionals que duen a terme aquests treballs de conservació i restauració: funcions, tasques concretes, estudis associats, quina és la seva formació i experiència en aquest camp,...

Proposta IV: Treball comunitari

Les mesures per protegir un bé patrimonial poden néixer a la nostra pròpia aula... ja que conèixer-lo i conservar-lo està bé, però d'aquí han de sorgir accions concretes.

Per col·laborar en la conservació d'un bé patrimonial us proposem crear una campanya de protecció d'un bé proper que s'emmarqui dins d'una tasca de treball comunitari.

Amb aquesta activitat, eminentment educativa, pretenem per una banda que existeixi una relació afectiva entre el grup i el seu entorn proper. Per altra banda, es tracta de produir un canvi tant en la forma de pensar del grup com en el mateix bé sobre el que aneu a actuar, un procés de millora i transformació social.

Proposta de passos a desenvolupar:

1. **Establir amb claredat l'objectiu** de la nostra campanya: per exemple, salvaguardar o posar en valor un bé patrimonial proper al grup, que en aquet moment passi desapercbut en el seu entorn però que segons els vostre criteri sigui realment rellevant. Se us acut plantejar algun altre objectiu?
2. És important que sigui el **grup qui triï el bé patrimonial**, dins d'un procés participatiu i que escolti totes les idees dels/les companys/es. No hi ha ningú millor que ells/es per saber quins béns propers necessiten la seva ajuda i crear realment aquesta relació afectiva.
3. **Determinar quins perills pateix o pot patir** en el futur aquest bé. També pot ser un bé que no estigui danyat però que ens interessi posar en valor atès l'escàs coneixement del mateix per part de la resta del nostre entorn.

Per assolir l'objectiu de que els/les joves actuïn de forma responsable a favor del patrimoni cultural serà important treballar el tema en equip per anar més enllà de simples respostes: no podem quedar-nos en dir als participants que no toquin, no trenquin o no pintin. L'important serà promoure una actitud crítica i curiosa, una nova manera d'actuar.

4. **Consensuar quines accions** hem de dur a terme per aconseguir els objectius plantejats. **Quines mesures podem prendre per participar en la protecció del bé o per revaloritzar-lo?**

Primera fase:

- proposta de millores amb responsables municipals (senyalització, il·luminació, etc.).
- mostrar a les xarxes socials l'estat de conservació en qual es troba per denunciar-ho i protegir-lo, i també per divulgar la seva bellesa i importància per a vosaltres.
- actuació directa de neteja o cura. **Abans d'intervenir és imprescindible que ens deixem assessorar per especialistes en matèria de conservació per tal que les nostres accions no siguin perjudicials pel propi bé. A més, cal contar amb l'autorització expressa i la guia d'un tècnic de patrimoni de l'Ajuntament o la Comunitat Autònoma. Cal tenir això molt en compte per evitar mals majors. Per tant, contacteu primer amb la institució que gestiona el bé patrimonial;**

Segona fase:

(Descobreix més a la "Fitxa patrimoni i turisme cultural")

5. **Avaluar l'impacte de la seva acció** de treball comunitari. Per últim, recordeu que el paper del grup per evitar futurs deterioraments no està circumscrit únicament en la cura del patrimoni, sinó que els/les participants han de convertir-se en un mitjà de comunicació del missatge que han après i de transmissió de valors entre els seus.